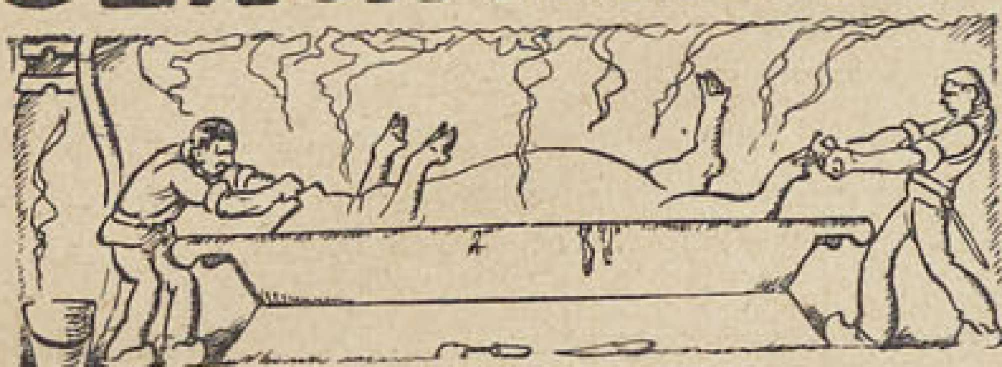
MAANDBLAD No. 6 SLACHTMAAND 1936

DE WOLFSANGEL

STRIJDBLAD VOOR NEDERLANDSCH VOLKSBEWUSTZIJN

ONDER LEIDING VAN Mr. H. REYDON, OUDEGRACHT 194, UTRECHT

UITGAVE - NENASU - POSTBUS 74 - OUDEGRACHT 194 - UTRECHT
ABONNEMENTEN F 1.50 PER JAAR (F 0.75 PER HALF JAAR) LOSSE NUMMERS 15 CENT
GIRO 207915 t.n.v. VOLK EN VADERLAND - ADVERTENTIETARIEVEN OP AANVRAAG

Der Nature Sprake

Herfstmaand is lang voorbij, waarin de herfst begon. Ongemerkt kwam hij. Langzaam werden de bladeren van de boomen geel. De eerste herfststormen namen doode bladeren mee en lieten de boomen met sterk gedunde kruinen achter.

Wijnmaand kwam. Op de mooie herfstdagen, toen de herfstdraden door de bosschen en over de velden zweefden, toen de zon mat was, zonder warmte, steeds strijdend met de nevelen, vielen de bladeren met zacht geritsel op den verkilden grond. De boer bereidde den grond weer voor den komenden zomer toe. De akkers werden omgeploegd, de aarde werd zwart.

Plotseling kwam het einde. Een flinke storm rukte ruw de laatste roode en bruine bladeren af.

Nu is de herfst voorbij, de natuur is gestorven. De eeuwige kringloop vangt weer aan.

Wij menschen kijken naar de natuur. Wij zien ook ons eigen leven. Na de juichende, blijde lente komt de volle rijke zomer. Deze gaat voorbij en de herfst komt. Hoe mooi kan ook die zijn. Lang kan hij duren. Maar de winter komt onafwendbaar. Geen weemoedige gedachten mogen zich dan aan ons opdringen. De Almachtige vergunde ons den kringloop der natuur jaar op jaar te aanschouwen, opdat wij zouden leeren, dat ook wij vergankelijk zijn.

Als jonge menschen nemen wij de eeuwige waarden van ons volk over van het geslacht, dat heenging. Eens moeten wij, na onze taak te hebben vervuld, de toekomst van ons volk leggen in de handen van het geslacht, dat uit ons voortkwam. Dat is de herfst van ons leven. De winter wacht ook ons; wij moeten sterven. Dan zullen wij rusten in de koele aarde, bij de duizenden geslachten, die ons volk voortbracht. Het jonge geslacht echter draagt reeds de toekomst. Het is de lente. Onvergankelijk als de natuur is ons volk.

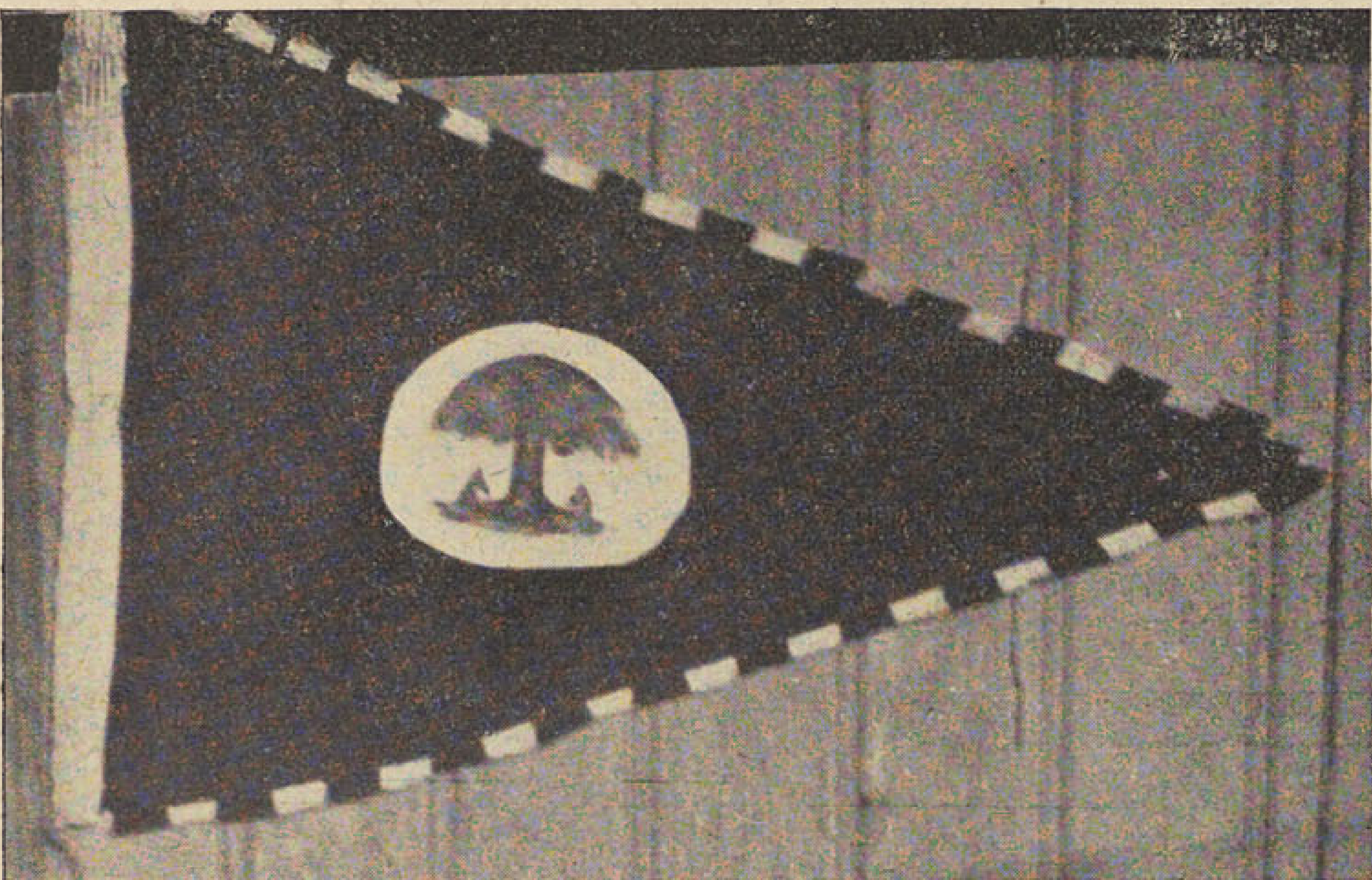

Het Rouwvlaggetje

Naar aanleiding van de vraag in het vorig nummer deelden verschillende lezers van De Wolfsangel mede, dat hun het gebruik van een schippers-rouwvlaggetje bekend was. De berichten kwamen uit verschillende deelen van ons land: zoowel uit Limburg en Zeeland als uit Groningen en Holland. Het gebruik schijnt zoowel bij de Rijnvaart als bij de binnenvaart te hebben bestaan en nog te bestaan. In de veenkoloniën komt het in elk geval nog voor.

Het vlaggetje is driehoekig en draagt in een rond wit vlak een zwarte boom. Het wordt gevoerd aan den achtersteven. De rand is vaak afgezet met een wit en zwart geblokt koord.

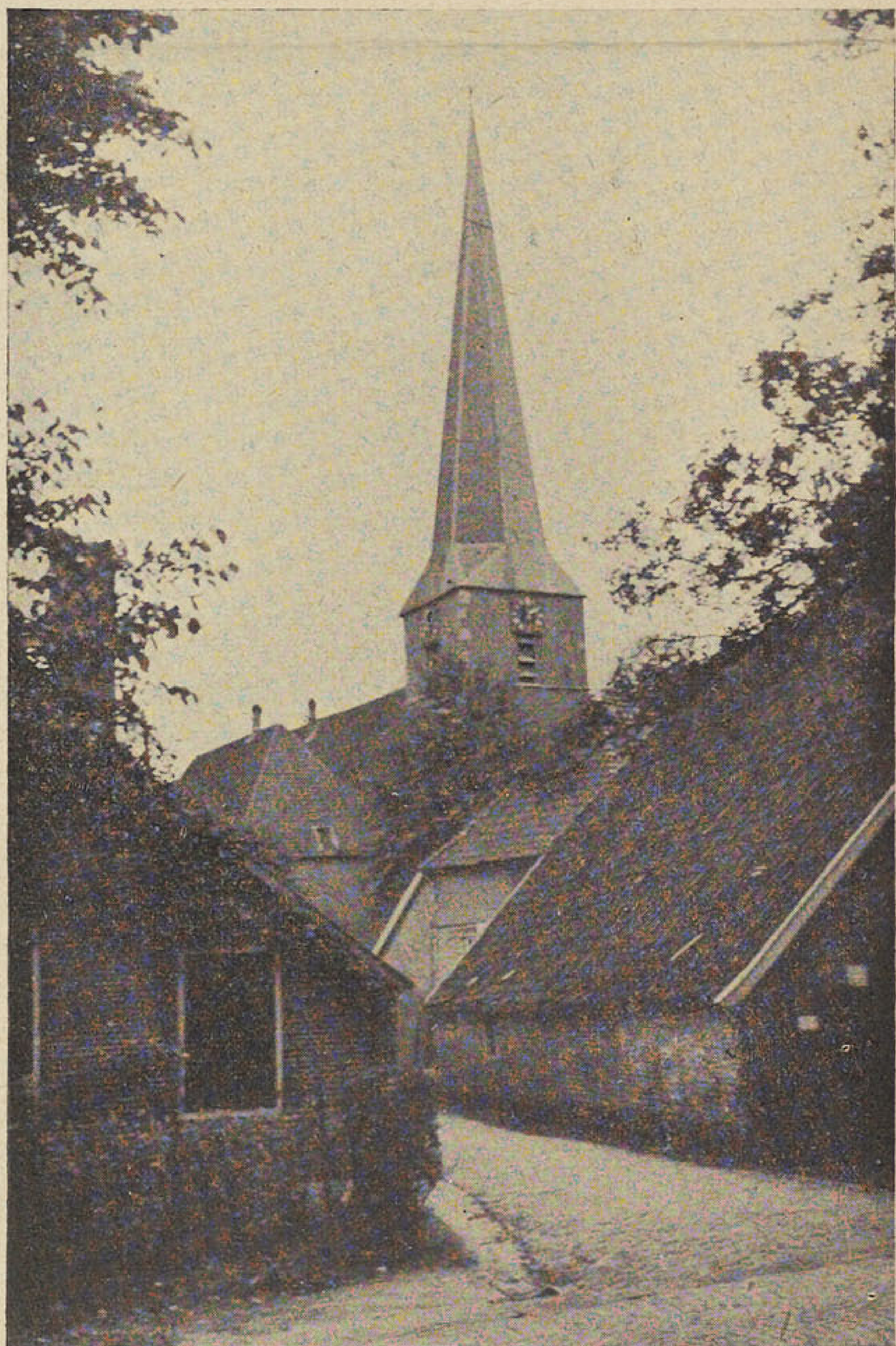

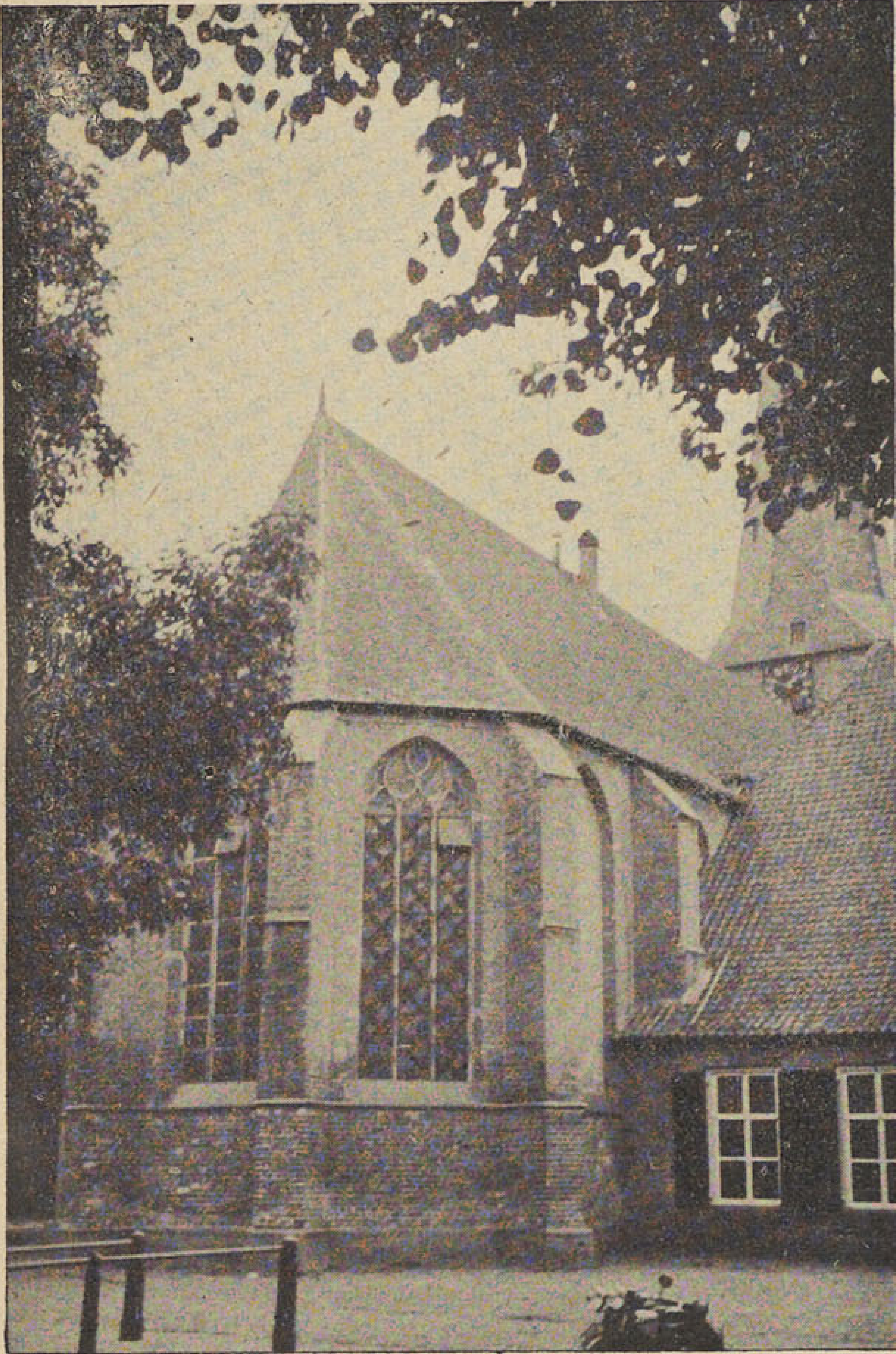

Bij een sterfgeval aan boord wordt de nationale vlag halfstok geheschen en blijft zoo tot het uur der begrafenis waaien. Bij de begrafenis hijscht men de vlag vol. 's Anderendaags wordt dan het rouwvlaggetje geheschen en dit blijft langeren of korteren tijd al naar de rouw duurt. Doorgaans schijnt dit een jaar en zes weken te zijn.
Merkwaardig is in dit gebruik de boom. Deze heeft den vorm van een treurwilg, zooals men dien ook op grafsteenen alom zeer veelvuldig ziet. Het is de levensboom, die zijn takken laat hangen. Zooals de levensboom boven den ingang van het huis staat, zoo komt hij ook voor op het graf. Maar terwijl hij bij leven zijn takken ten hemel richt, zoo laat hij ze op het graf hangen.
De levensboom als zinnebeeld is oeroud; men vindt hem op de Zweedsche rotsteekeningen uit den steentijd al. Hij behoort ook tot 't Germaansche erfgoed. Bekend is de vergelijking van den Griekschen dichter Homeros van de geslachten der menschen met de bladeren van een boom. Elk jaar vallen de oude af en elk voorjaar komen nieuwe te voorschijn. Zoo ook volgen de geslachten elkaar op; de boom echter blijft staan. Deze vergelijking van het volk met een stam en van de elkaar opvolgende geslachten met de bladeren hebben Germanen en oude Grieken met elkaar gemeen, omdat zij beide, Germanen en Grieken uit den tijd der Trojaansche oorlogen, een gemeenschappelijken oorsprong hebben. Zij zijn beiden Indo-Germanen, loten van dat oude stamvolk, dat van midden-Duitschland uit zijn beschaving over de geheele wereld heeft gedragen en welks erfgenamen naar bloed en geest ook wij zijn.

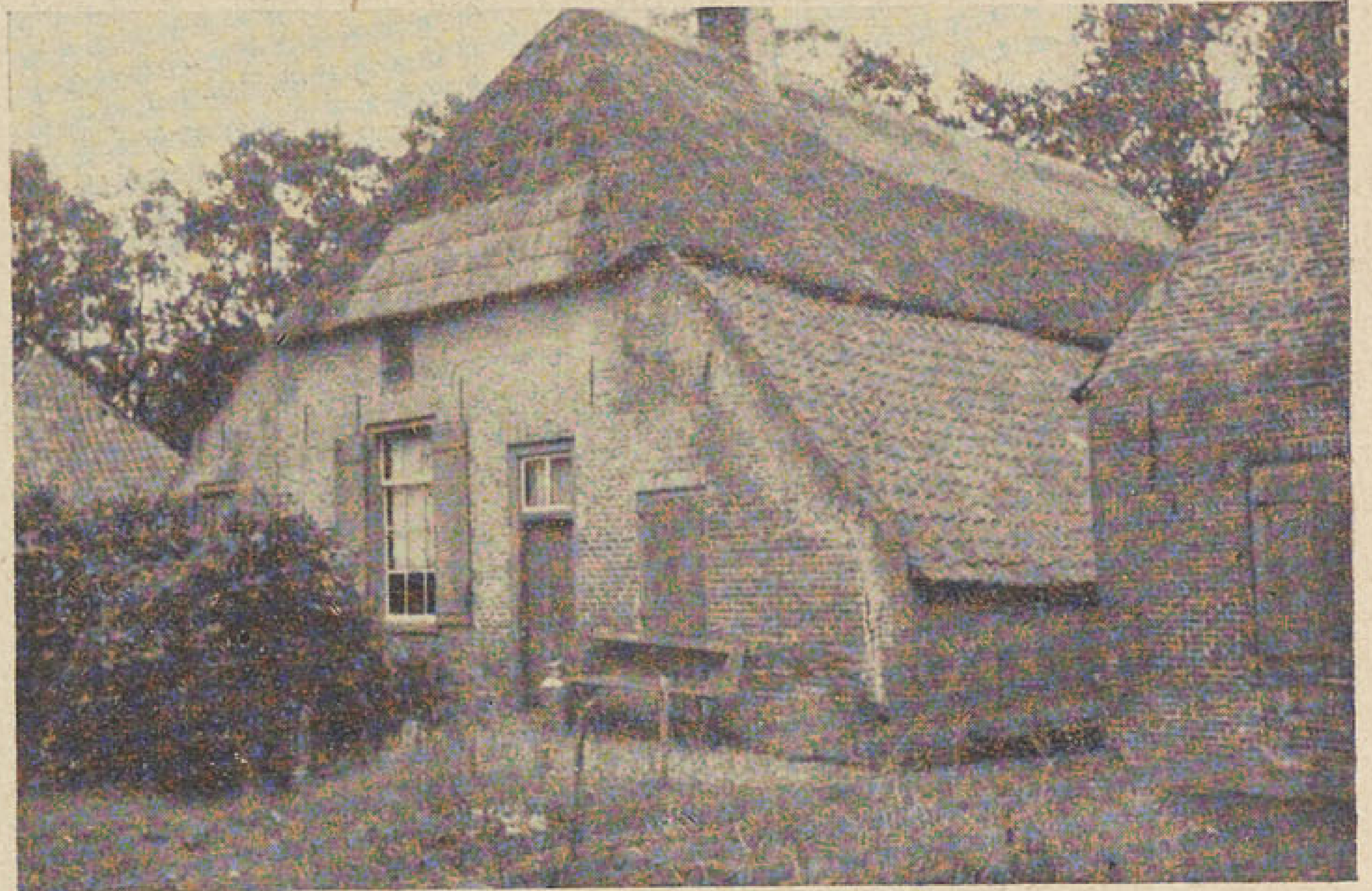
EDEL SAKSENLAND

Wanneer men, komende uit Holland, het Oosten van ons land in trekt, dan merkt men reeds in het Gooi een verandering in het beeld der dorpen op. Zelfs in een volkomen verknoeide gemeente als Hilversum of Bussum, waar een afschuwelijke „architectuur" de laatste halve eeuw lanen vol „villa's" heeft neergezet, die men niet ten geschenke zou willen krijgen, is nog iets van het oude karakter van het oorspronkelijke dorp te merken. Komt men in het hart dezer plaatsen, dan vindt men nog hier en daar van die kleine pleintjes, waar eenige wegen op uitkomen en de huizen met hun smalle zijde naar elkaar toe rond de open ruimte staan. Hier en daar staat tusschen de leelijke nieuwe huizen en winkels zelfs nog een ouder dorpshuis, dat door zijn rustig uiterlijk nauwelijks opvalt en in zijn vorm zijn afkomst van de boerderij verraadt.
In Laren en Blaricum is het karakter der oorspronkelijke dorpen nog weer wat beter bewaard, en hoe meer men oostwaarts het land der Saksen binnentrekt, hoe zuiverder men de oude brinkdorpen terugvindt.
In het hart van het Saksenland vertoont dorp na dorp het oorspronkelijk karakter; het eene zuiverder nog dan het andere, want minder door den geest der steden beroerd. De lange lage boerderijen met de strooien daken, bemost door ouderdom, staan rond de brinken, waarop de landwegen uitloopen. Zware eiken spreiden hun takken beschermend over de huizen uit. Frissche bloementuintjes bij elk huis, zelfs bij de kleinste boerderijtjes, spreken van liefde voor de natuur.
Aan een grootere brink ligt, omringd door boomen, de kerk, Een bescheiden oude kerk doorgaans, die goed past in de sobere schoonheid van het dorp.
Dwalende door zoo'n Saksisch boerendorp wordt men getroffen door de groote schoonheid van het geheel. De wegen kronkelen tusschen de erven door en bieden telkens weer een ander gezicht op de hoeven. In tegenstelling met de dorpen die langs een weg, dijk of vaart zijn gebouwd en een eentonigen aanblik opleveren, heerscht in de Saksische dorpen een intieme sfeer, iets huiselijks en gemoedelijks. Men woont er niet naast elkaar, maar samen met elkaar. Hier voelt men niets van de nuchtere kilheid, die in de langs een eindelooze vaart of weg gebouwde dorpen heerscht. Te midden der heiden en akkers liggen de hoeven zoo vertrouwd bijeen, beschut door het geboomte, dat men zich er thuis voelt. Het moet goed zijn om hier te wonen, wanneer de herfststormen over het land komen aangieren. De daken liggen zoo warm over de huizen, de eiken vangen den storm op, het haardvuur vlamt onder den ketel en boven in de schouw hangen spek en worst. Brandt zomers de zon op de velden, dan is het koel onder de hooge eiken en het water uit den put met zijn hoog in de lucht stekenden boom is helder en koud.
Heel den Saksischen volksaard voelt men uit het dorpsbeeld: den stoeren eenvoud van dit volk en zijn gemoedelijkheid; zijn zin voor orde en eigen zede, zijn gehechtheid

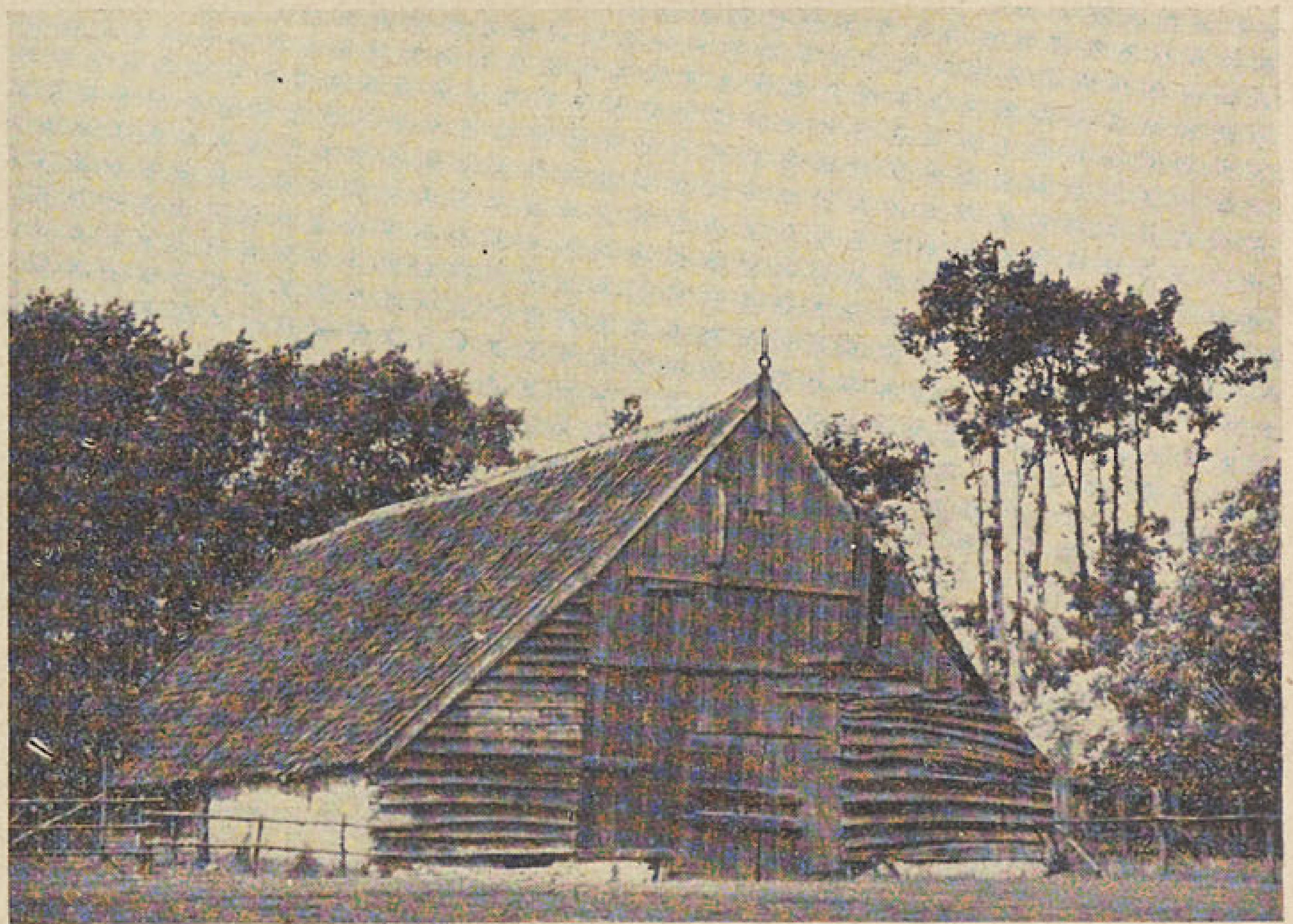

doet gelden en het dorpsleven in haar ban trekt. In die streken verdwijnt het eigen karakter der dorpen tegelijk met het eigen karakter van het volk. Want men kan niet tegelijk zichzelf blijven en anderen naloopen. Hoe grooter de verlokkingen der stad zijn, hoe grooter de verleiding wordt om de eigen gewoonten en zeden ontrouw te worden vanwege het voordeel, de uiterlijke glans en het gemak. Het toegeven aan die verleiding gaat noodzakelijk

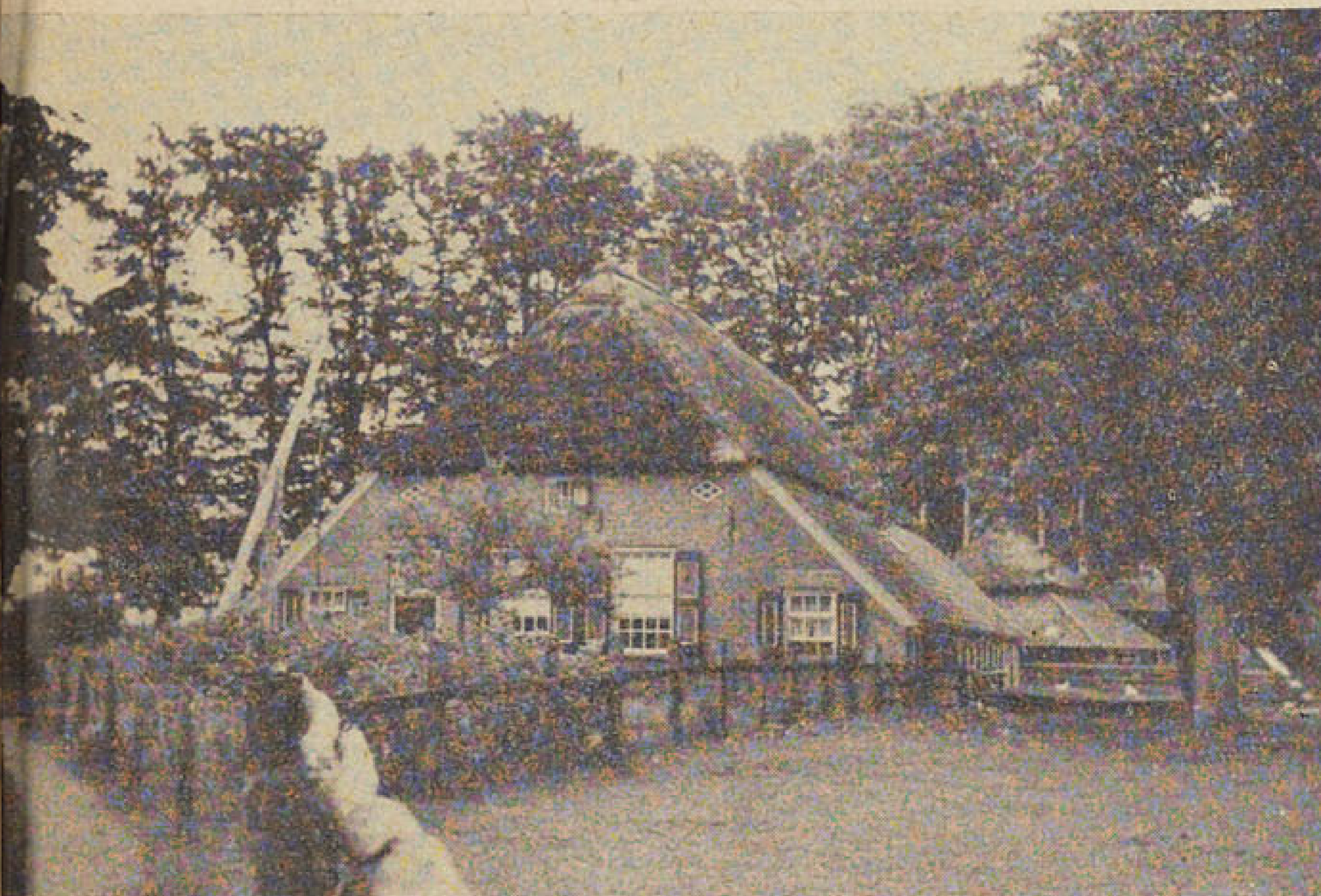

gepaard met het prijsgeven van eigen levenshouding en daarmede met een verzwakking van levenskracht. Wat aan breedte gewonnen wordt, gaat aan diepte verloren.
Een volk leeft echter niet door breedheid, maar door diepte. Wel zal een groot volk gelijk een groote rivier een breede bedding trekken, maar de grootste kracht ontwikkelt de rivier in een smalle bedding. Daar waar hij zich een weg moet banen door engten, wordt alle kracht in de diepte

verzameld. Zoo zal ook een volk ,dat zich breed heeft kunnen uitbreiden, zich af en toe in zichzelf terug moeten trekken om zijn kracht in diepte te herwinnen. Die diepte vindt het in bezinning op den eigen volksaard, in bewuste afwijzing van het vreemde en vervreemdende en in dieper beleving van het oer-eigene.
Daarom hebben deze oude Saksische dorpen, waar de eigen volksaard op alles zijn stempel drukte en het innerlijk zichtbare tastbare uiterlijkheid wordt, zulk een groote waarde voor ons volk. Zij zijn de spiegels, waarin wij onszelf herzien, de bronnen, waarin wij onze jeugd kunnen hervinden door een diepe onderdompeling. Daarom ook is hun ongeschonden behoud geen gril van „heemschutters", maar een levensnoodzakelijkheid voor heel ons volk.

aan eigen volk en grond en zijn verbondenheid met het voorgeslacht.
Deze dorpen liggen in hun omgeving zoo als een boom in het bosch staat: zij vormen er één geheel mee en zijn er mee in volkomen overeenstemming. De boerderijen storen het landschapsbeeld niet, maar hooren er bij. Men voelt, dat zij zóó en niet anders moeten zijn, omdat zij hun vorm ontvingen van een volk, dat zelf heel dit landschap in zich heeft opgenomen en uit zijn hart zich zijn woonstee opbouwde in dit land. Zij zijn gebouwd met wat het land zelf opleverde: het stugge eikenhout en het roggestroo dienen om schuren en bijgebouwen te zetten; de woonhuizen zelf zijn van baksteen van den kant der naastbijgelegen rivier. Deze dorpen hebben karakter, omdat hun bewoners karakter hebben; zij hebben stijl, omdat deze boeren stijl hebben. Hier bepalen niet van buiten komende dingen het leven, maar de innerlijke aard van het volk zelf. Dit is het groote verschil met de streken, waar de stad haar invloed

De Oorsprong van ons Volk

Wanneer men de kaart van Europa voor zich legt — niet een kaart die de staatkundige indeeling aangeeft, maar een kaart van de gesteldheid van den bodem — dan valt dadelijk de aandacht op het Zwitsersche hooggebergte. Als een groote donkerbruine vlek teekent dit zich af. Ten Noorden van deze berggroep helt Europa af naar de zee. Uit de gebergten van Midden-Europa stroomen tal van rivieren naar de Noordzee en de Oostzee af.

Ten Westen van het Alpen-gebied van Midden-Europa ligt in Frankrijk ook weer een berglandschap, dat door het Rhône-dal van het Alpengebied is gescheiden. Ten Westen van dit bergland strekt zich de laagvlakte uit naar zee. Ook van hieruit loopen verschillende rivieren naar zee.

Deze bergstreken vormen een natuurlijke scheiding. Zij bieden geen gunstige levensomstandigheden. Zoo vindt men dan ook de groote cultuurgebieden liggen aan den voet der gebergten. In een kring rond de Alpen wonen de groote volken van Europa.

Uitgaande van de Alpen kan men in ruwe trekken de volgende kenschetsing geven: ten Noorden en Noordwesten ligt het Germaansche gebied, ten Zuiden en Westen ligt het Latijnsche cultuurgebied. De grenslijn tusschen beide streken loopt ten Zuiden van Brussel door België. Dit is het gebied, waar Germaansche en Latijnsche cultuur elkaar ontmoeten: een gebied van wrijving.

Dit is de toestand, zooals wij dien heden ten dage kunnen waarnemen.

In het Germaansche gebied ligt ons eigen land. Wij zien, dat wij aan alle kanten door Germaansche volken omringd zijn: ten Zuiden van ons hebben wij de Vlamingen, ten Westen de Engelschen, ten Oosten de Duitschers. Verder naar het Noorden wonen de Germaansche volken van Scandinavië: Noren, Zweden en Denen. Het Germaansche gebied strekt zich dus uit rond de Noordzee en de Oostzee.

Al deze volken wonen daar sinds eeuwen. In de achter ons liggende eeuwen zijn deze volken geleidelijk gegroeid uit verschillende Germaansche stammen en naar mate deze volken door samensmelting uit die stammen zich vormden, kregen zij den naam, dien zij thans dragen. Engeland draagt zijn naam naar den stam der Angelen, die in de 5e eeuw onzer jaartelling tezamen met de Saksen zich daar neerzette. Denemarken zijn naam naar de Denen. De Franken droegen hun naam over op het gebied, dat nu nog Frankrijk heet. Wanneer wij echter deze groote volksstammen als Franken en Saksen zien optreden, is de Germaansche geschiedenis reeds een heel eind gevorderd. Van deze volksstammen hooren wij eerst in den tijd der groote volksverhuizing, van de 3e tot de 5e eeuw onzer jaartelling.

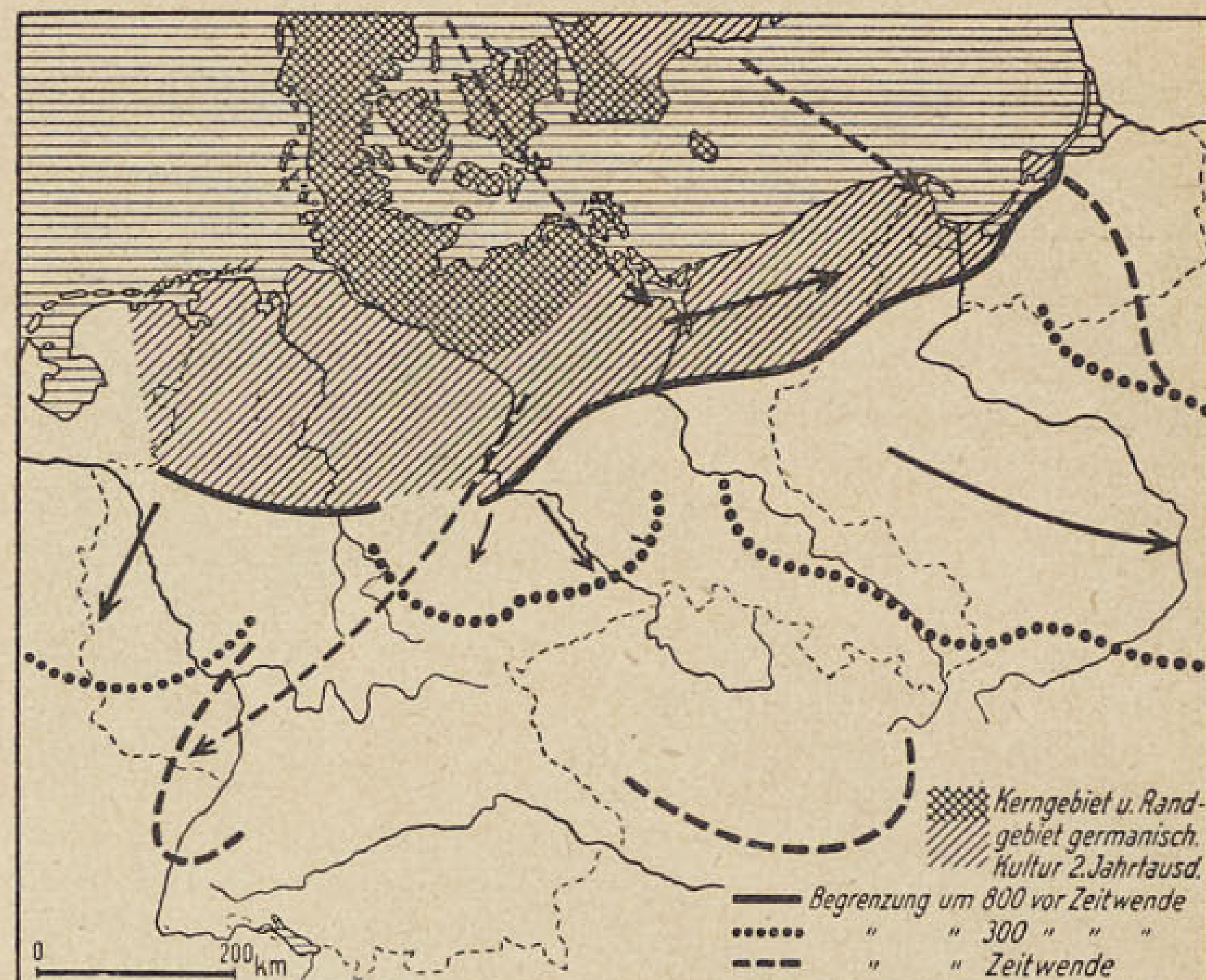
In die jaren van groote verschuivingen zien wij, uitgaande van het gebied rond Noordzee en Oostzee, de Germaansche stammen in beweging komen. Het Romeinsche rijk, dat hun uitbreiding tegen hield, was inwendig vermolmd en zakte ineen. Daarvan maakten de Germaansche volken gebruik om hun gebied uit te breiden. Als boerenvolken hadden zij land noodig, waarop zij hun hoeven konden vestigen. Gezond als zij waren vermeerderden zij zich sterk. Noord-West-Europa was als een bijenkorf, waarvan men het vlieggat dicht houdt: zoodra de beletselen wegvielen drongen de zwermen naar buiten. Zij bewogen zich in twee richtingen: aan weerskanten drongen zij langs het Alpengebied het Romeinsche rijk binnen, dat zoo van uit het Oosten en het Westen tegelijk onder den voet werd geloopen.

Tegen het einde van de 5e eeuw was geheel Europa in de macht der Germaansche volken. In ons land zien wij na deze groote verschuiving der Germaansche stammen drie stammen elkaar ontmoeten. De Franken wonen, ruwweg gezegd, ten Zuiden der groote rivieren. Langs de kust zitten de Friezen. In de tegenwoordige Oostelijke gewesten de Saksen. Van de volksstammen, die Tacitus in het begin onzer jaartelling in deze streken vermeldt, zooals de Bataven, hooren wij niet meer. Zij vormden kleine stamgroepen, die in het grooter volksverband zijn opgegaan. Zooals Hollanders, Utrechtenaren, Gelderschen, die eenmaal staatkundige eenheden waren, opgegaan zijn in het Nederlandsche volk, dat als nieuwe staatkundige eenheid in de geschiedenis gaat optreden, zoo verdwenen die namen van kleinere stamgroepen, waaraan slechts hier en daar nog een plaatsnaam de herinnering bewaart.

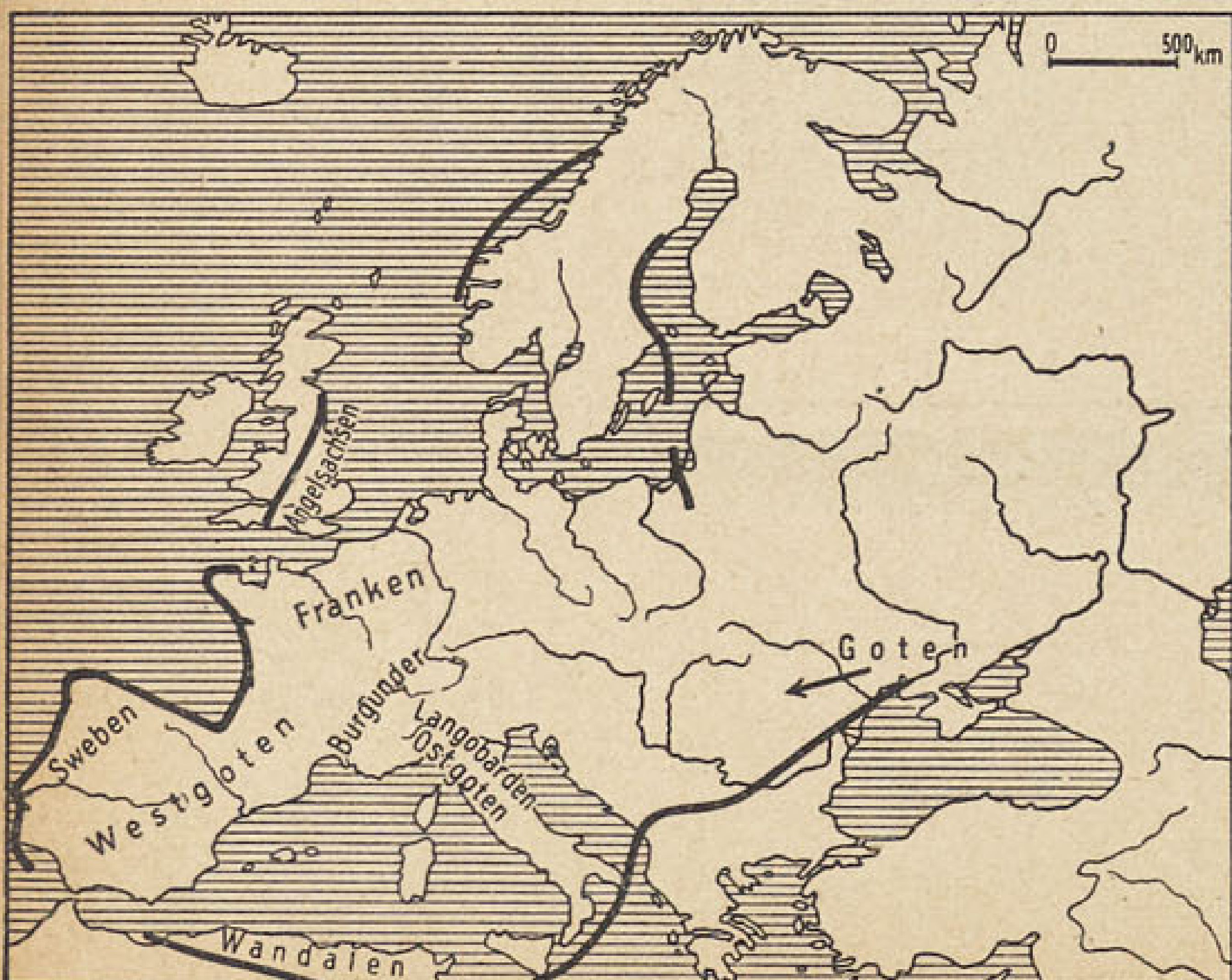
Wij zien dus enkele eeuwen na den aanvang onzer jaartelling een groote Germaniseering van Europa optreden, die haar uitgangspunt heeft in het Germaansche kerngebied rond de Noordzee en Oostzee. Er is in die streken een soort volken-bron, die overloopt en alles overstroomt. „Den schoot der volken" noemden de Romeinen deze streken.

Het verschijnsel, dat wij bij de volksverhuizingen na den aanvang onzer jaartelling waarnemen, staat echter niet op zichzelf. De Romeinen hadden reeds vroeger grooten last van deze aanstormende Germaansche scharen gehad. Honderd jaar vóór het begin onzer jaartelling kwamen de Kimbren uit Jutland naar het Zuiden en brachten een ware paniek in het Romeinsche rijk teweeg. Bij Milaan en ten Noorden van Marseille werden zij tenslotte door Romeinsche legers vernietigd.

Doordat deze Germaansche uitbreidingen op een gegeven oogenblik tegen de grenzen van het Romeinsche rijk opbotsten, bleven zij in de geschiedenis van dat rijk vermeld als critieke oogenblikken. Het Romeinsche rijk werd dan bedreigd en kon slechts met de grootst mogelijke inspanning zich handhaven. Zoolang zich echter tusschen de zich uitbreidende Germaansche stammen en het Romeinsche rijk streken bevonden, die niet onder Romeinsch gezag stonden, kon de Germaansche uitbreiding daar plaats vinden ten koste van daar wonende volken — veelal in oorsprong met de Germanen verwant — zonder dat de Romeinen zich dadelijk ongerust behoefden te maken. Pas wanneer beide machtskringen aan elkander raakten, en dus een Germaansche uitbreiding ten koste van de Romeinsche machtskring ging, behoorde deze botsing tot de Romeinsche geschiedenis.

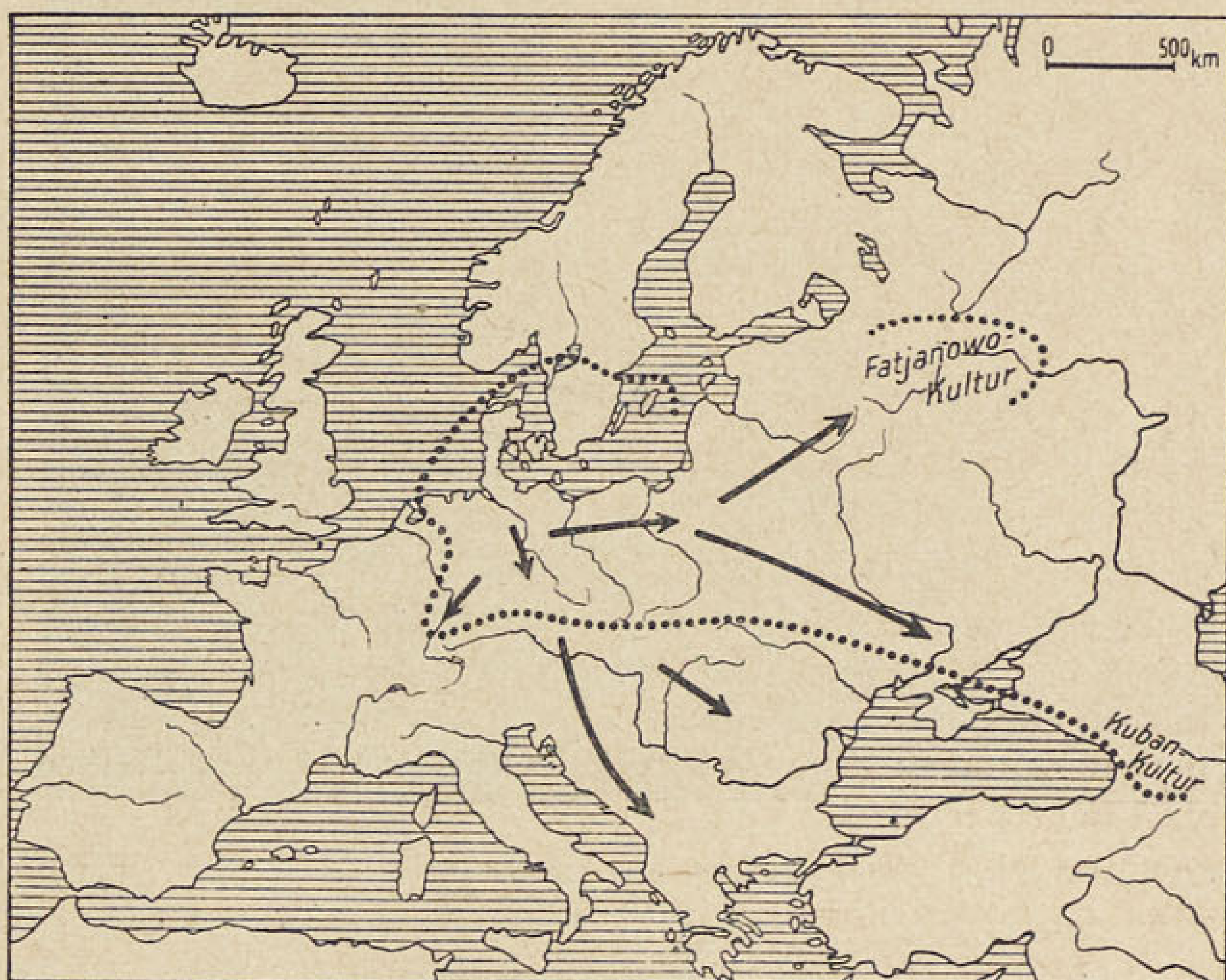
Verbreiding der Germanen van 2000 jaar vóór tot het begin van onze jaartelling.

Verbreiding der Germanen na de Volksverhuizingen.

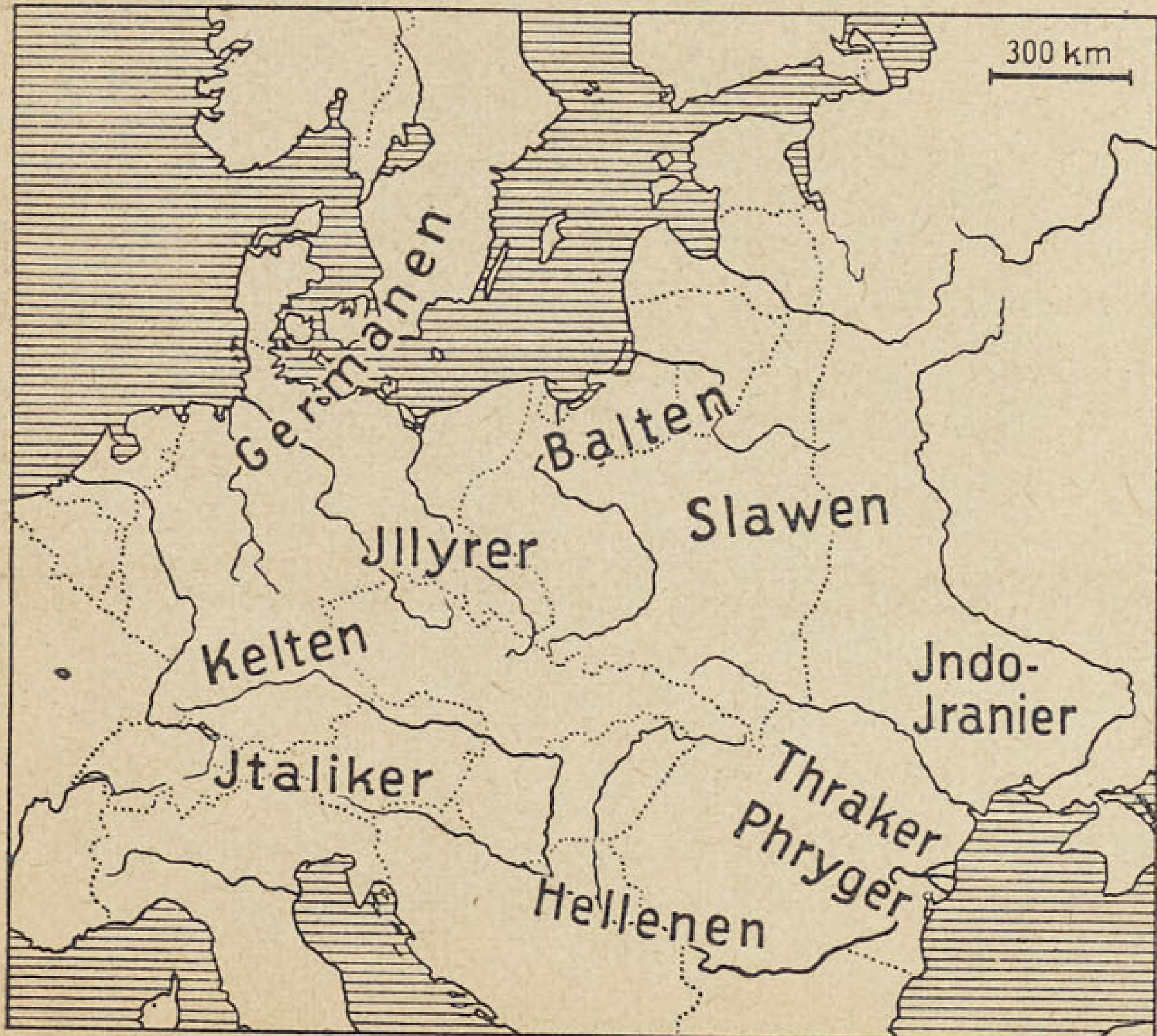

Voor de geleidelijke uitbreiding van het Germaansche gebied vóór de onmiddellijke aanraking met de Romeinen moet men dus de Germaansche geschiedenis raadplegen, waarvoor geen geschreven bronnen bestaan. De vondsten en opgravingen hebben echter hierover zooveel gegevens opgeleverd, dat deze uitbreiding toch in groote lijnen te volgen is. Brengt men de uitkomsten dezer onderzoekingen op de kaart over, dan ziet men bevestigd, wat de aanraking der Romeinen met de Germanen reeds had doen zien. Uit het Noord-Westelijk gebied van Europa, rond de Noordzee en Oostzee, verbreiden de Germaansche stammen zich naar het Zuiden, Zuid-Westen, Oosten en Zuid-Oosten. Wat in de eeuwen na het begin onzer jaartelling het karakter aanneemt van een stormloop, doordat de Romeinsche weerstand ineenstort, vertoont zich als een geleidelijk verschijnsel in de eeuwen vóór onze jaartelling. Afb. 2 laat duidelijk zien, hoe de uitbreiding der Germanen verloopt. Het Germaansche kerngebied ligt omstreeks 1800 jaar vóór onze jaartelling in Jutland en daarbij aansluitend langs de Oostzee. Gaandeweg in den loop der eeuwen, breidt het zich naar het Zuiden uit, tot het tegen onze jaartelling tegen het Romeinsche rijk stuit. Dan wordt de beweging gestuit en de krachten worden onder druk gezet, tot zij in den tijd der volksverhuizingen zich met geweld een weg banen.
De 18 eeuwen vóór onze jaartelling, waarin deze geleidelijke uitbreiding van het Germaansche gebied zich afspeelt, vormen een tijd van hooge cultuur. In de eerste duizend jaar van dat tijdvak speelt het brons (koper met tin) een groote rol: men heeft dit metaal leeren kennen en bewerken en geleidelijk de steenen wapens en gebruiksvoorwerpen door bronzen vervangen. De tweede 800 jaar neemt het ijzer geleidelijk de plaats van het brons in. Al die eeuwen echter is deze cultuur Germaansch.
Deze uitbreiding der Germanen naar het Zuiden gedurende die 18 eeuwen vóór onze jaartelling staat ook al weer niet op zichzelf. Zij heeft haar voorganger in de uitbreiding der Indo-Germaansche cultuur door de met de Germanen stamverwante volken, die men gewoonlijk samenvat onder den naam Indo-Germanen, omdat zij zich van het Germaansche gebied tot in Indië hebben verbreid. Wat wij in de eeuwen tusschen omstreeks 1800 jaar vóór tot 500 jaar na het begin onzer jaartelling zien gebeuren, is slechts 'n herhaling. Uit den Noordelijken cultuurkring van den jong-steentijd, omstreeks 4000 jaar voor onze jaartelling aanvangend, zien wij namelijk dezelfde volkerenbeweging voortkomen, die zich uit het zelfde gebied over Europa voortplant. De Indo-Germaansche volksgemeenschap, die zich in hetzelfde gebied ontwikkelt als later de Germaansche volkerengroep, breidt zich naar dezelfde richting uit en stoot achtereenvolgens stammen vooruit naar het Zuid-Oosten en Oosten. In Nederland vinden wij de overblijfselen van deze cultuur in de hunebedden, die ons er aan herinneren, dat de hooggelegen deelen van ons land reeds bewoond waren door de voorvaderen der Saksen en Friezen, de latere bewoners dier streken.
De wijze ,waarop de afsplitsingen dezer Indo-Germaansche volken volgens de laatste onderzoekingen zich vermoedelijk in Europa ontwikkelden, geeft afb. 3, die den toestand omstreeks 2000 jaar vóór onze jaartelling weergeeft. Later verplaatsen deze stamgroepen zich: de Indo-Iraniërs dringen door tot in Britsch-Indië en Perzië, waar zij rijken stichten waarin zij de leidende volksgroep vormen. Zij nemen hun cultuur mede naar die streken. De Hellenen zetten zich in Griekenland and langs de kust van Klein-Azië neer en geven het aanzijn aan de klassieke Grieksche beschaving, een der schoonste bloemen van den Indo-Germaanschen stam. De Italiërs dringen door op het Apennijnsche schiereiland en stichten de boeren-republiek Rome, die uitgroeit tot een wereldrijk, waarin tenslotte de Oostersche elementen gaan overheerschen als de oude Indo-Germaansche stam uitsterft. De Kelten worden naar het Westen gedrongen; Caesar vindt ze bij den aanvang onzer jaartelling in Gallië, het tegenwoordige Frankrijk. De Illyriërs komen in het Donau-gebied terecht. Al deze volksgroepen stichtten groote culturen, die bij hun gemeenschappelijken oorsprong en grondtrekken toch een eigen karakter hebben.
Vondsten van den laatsten tijd hebben ook in de aanvangen der Egyptische beschaving en in de Sumerische beschaving van Mesopotamië een invloed van den Noordelijken cultuurkring en zijn drager, het Noordsche ras, aangetoond, die bewijzen dat aan de Indo-Germaansche volkengolven nog vroegere zijn voorafgegaan.
Wanneer wij het over de geschiedenis van ons volk hebben, dan is het een dwaasheid om, zooals onze schoolboekjes doen, die aan te laten vangen met de komst van Bataven en Romeinen, waarbij dan de beschaving met de komst der Romeinen begint. Aan de laatste 2000 jaar gaan minstens nog vier duizend jaar van beschaving vooraf, waarover wij vrij nauwkeurig zijn ingelicht. Pas tegen den achtergrond dezer 4000 jaar krijgen de laatste 2000 jaar hun beteekenis. Wanneer wij zien, dat in de Middeleeuwen ons volk over zee uitzwermt naar Oostzee en Middellandsche zee, wanneer wij in de 16e en 17e eeuw Nederlanders naar Indië en Amerika zien trekken om daar koloniën te vestigen, wanneer wij zien hoe in de 19e eeuw Angelsaksen, nauw verwant aan onze Friezen, een wereldrijk stichten, waardoor de West-Europeesche beschaving DE wereldbeschaving wordt, dan kunnen wij dat zonder de eerste 4000 jaar niet begrijpen. De sleutel tot het heden ligt in het verleden.

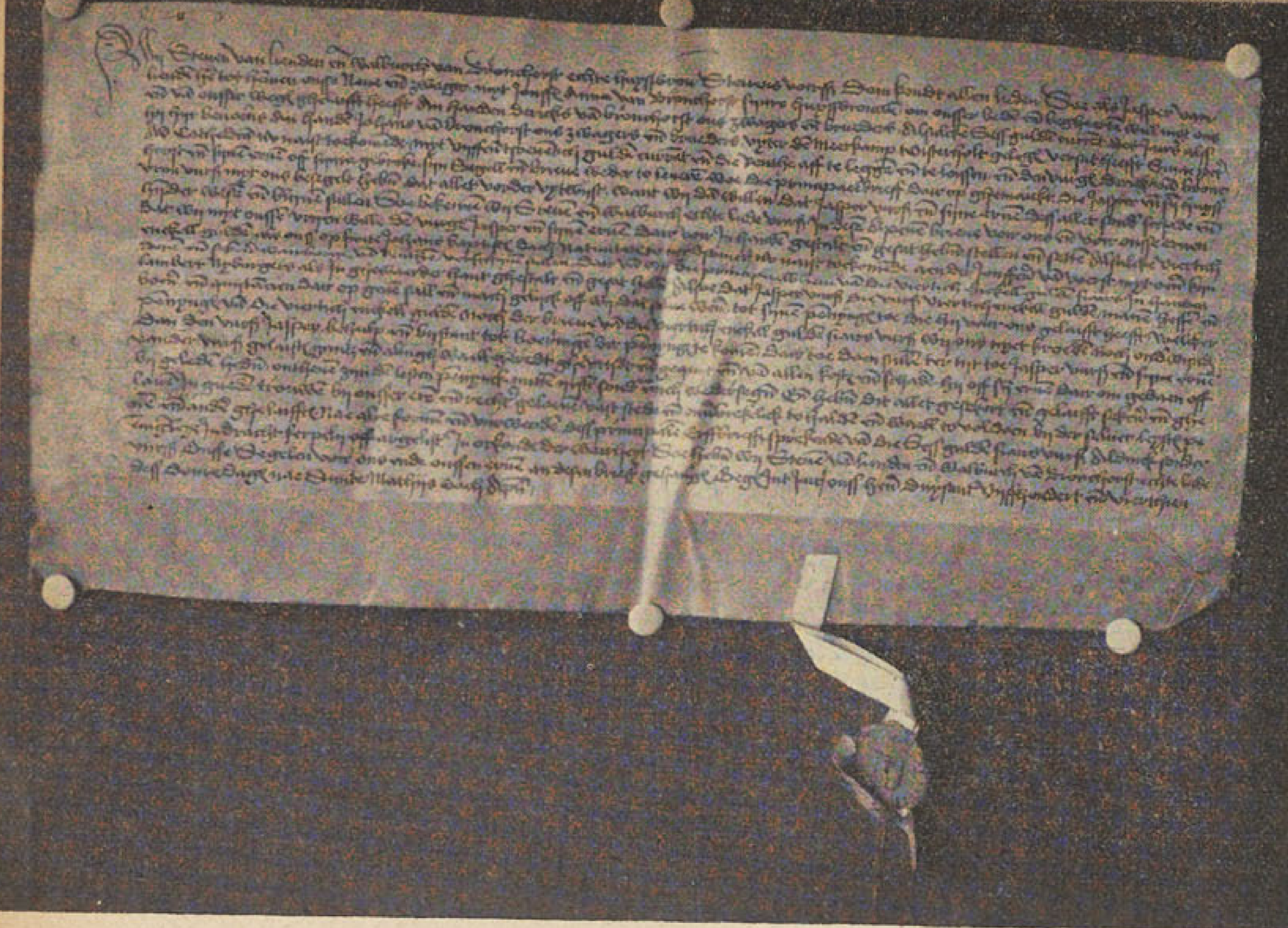
Uitbreiding van den Noordelijken cultuurkring in den jongsteentijd (4000—2000 jaar vóór onze jaartelling).

Vermoedelijke woonplaatsen der verschillende Indo-Germaansche volken vóór 2000 jaar voor onze jaartelling.

Kaartjes naar Schulz, Indo-Germanen und Germanen.

Nederlandsch schrift uit de 16e eeuw.

BOERENMERKEN

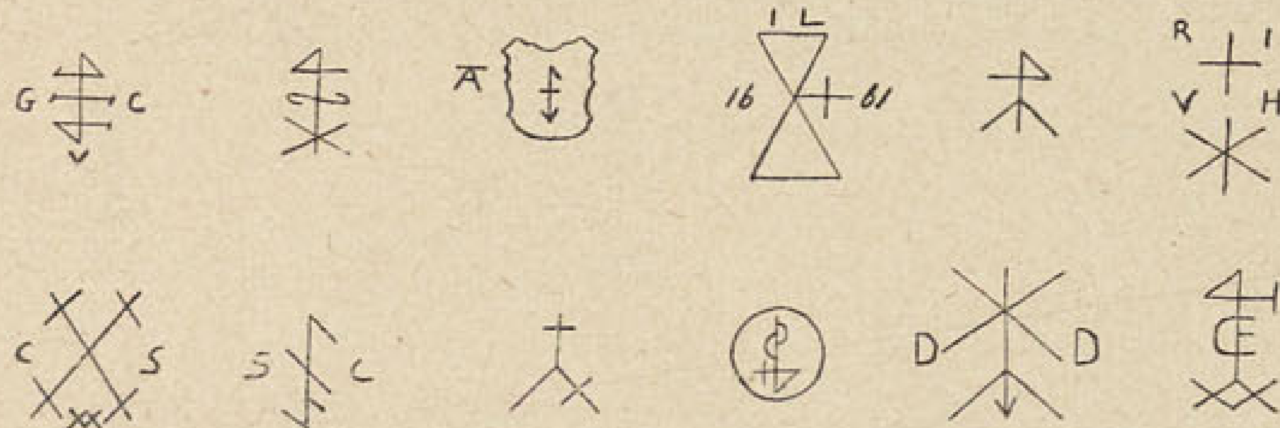
De Germaansche dorpsgemeenschap was oudtijds opgebouwd uit families, die hun hoeven met het daarbij behoorende akkerland als onvervreemdbaar erfgoed bezaten. Van zulk een erfhoeve hebben wij in het vorige nummer een voorbeeld uit Overijssel gegeven.

Deze erfhoeven waren ook gerechtigd tot een aandeel in de marke, d.i. in de bosschen en heiden, weiden en wildernissen die het onverdeeld eigendom der dorpsgemeenschap waren. Men sprak dan van „geërfden in de marke".

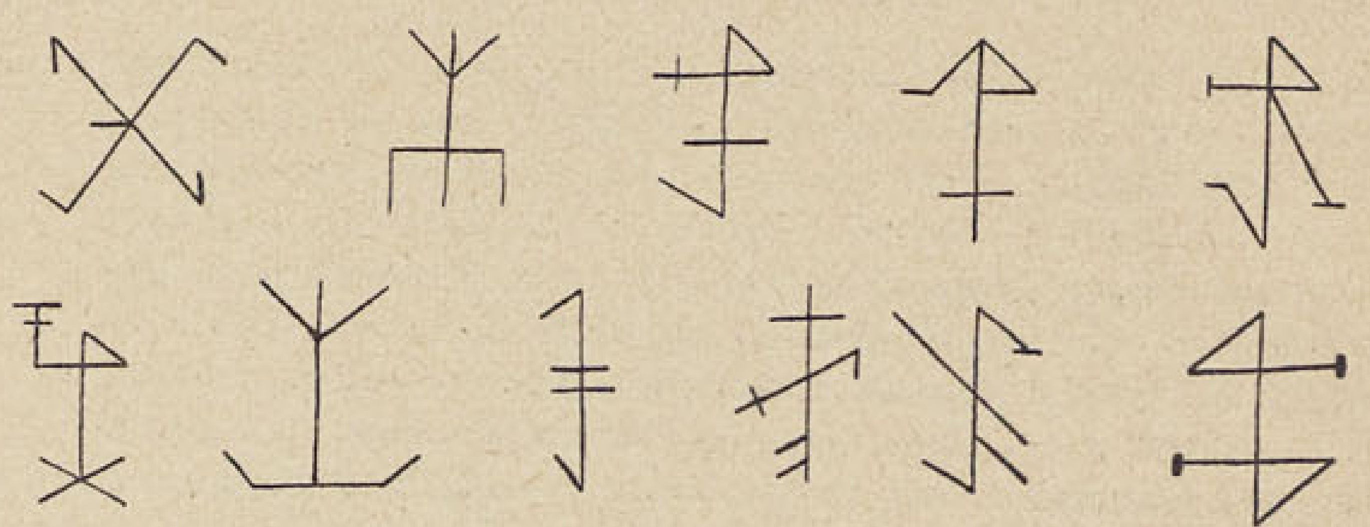
Wanneer het voorjaar aanbrak en het vee in de weide kon, werd de gemeene weide opengesteld en alle geërfden konden het aantal koeien enz., waartoe hun erf gerechtigd was, in de weide drijven. Dit gebruik is tot heden bestendigd in de nog bestaande marken. Jaarlijks nog brengen in het Gooi de „scharende" erfgooiers, afstammelingen der oude Gooische geërfden, hun aantal koeien naar de „meent" ,de gemeene weide. „Scharend" heeten die erfgooiers, die nog het boerenbedrijf uitoefenen, en daartoe van hun aandeel in het weiderecht op de meent gebruik maken.

Daar waar veel heide was ,bestond vroeger een uitgebreide schapenhouderij. Zoo in het Gooi, in Drenthe en op de Veluwe. Elke boer had een aantal schapen voor de wol, die in huis werd gesponnen en in het dorp zelf geweven. Men kan zich bijna geen Saksische boerderij voorstellen zonder de groote houten schaapskooi op het erf. De schapen gingen overdag de heide op onder de hoede van den schaapherder van het dorp. Nog maar een goede dertig jaar geleden kon men dit in de hoofdplaats van het Gooi, in Hilversum, dagelijks zien. De schaapherder ging 's morgens door het dorp, de boeren zetten de schaapskooi en het hek van het erf open en de schapen voegden zich bij de kudde. 's Avonds ging het omgekeerd: bij elke boerderij scheidden de daar thuishoorende schapen zich uit zichzelf van de kudde af en zochten de kooi op.

Het spreekt wel haast vanzelf, dat hoewel het dorp zulk een gesloten levensgemeenschap vormde, waar het vee gemeenschappelijk geweid werd en in het najaar elk zijn aandeel hout uit de markebosschen kapte, toch de noodzaak bestond om het tot elke hoeve behoorende vee, het door een geërfde gekapte hout, het gereedschap en wat niet al van een onderscheidingsteeken te voorzien.

Merken in de Groote Kerk te Haarlem.

Merken in de Groote Kerk te Nijmegen.

Zoo zien we dan ook inderdaad de geërfden elk het hunne van een onderscheidingsteeken voorzien. Het vee wordt gemerkt voor het de meent in gaat. Een gevelde boom wordt van een kenteeken voorzien. En daarvoor gebruikte men geen letters, want schrijven was monnikenwerk. De boer en de edelman ging er nog tot laat in de middeleeuwen prat op, dat zij niet konden schrijven. Men had de latijnsche letters van ons tegenwoordig schrift ook niet noodig, want men had zijn eigen Germaansche letterteekens, de runen. Daarmee kon men schrijven, al deed men het niet graag. Meestal bezigde men ze voor een kort opschrift: een zegenspreuk of een naam. En voor het merken van vee of voorwerpen had elke hoeve haar eigen merk.

Deze merken sneed men in de posten van de huisdeur in, zoodat elkeen kon zien wat het merk van de hoeve was. Was er een kerk in het dorp, waarin de hoeve haar eigen bank had, dan bracht men het huismerk op die bank aan. Velde men een boom in het markebosch, dan bracht men met de bijl het huismerk op den stam aan, wanneer men dien tijdelijk liet liggen.

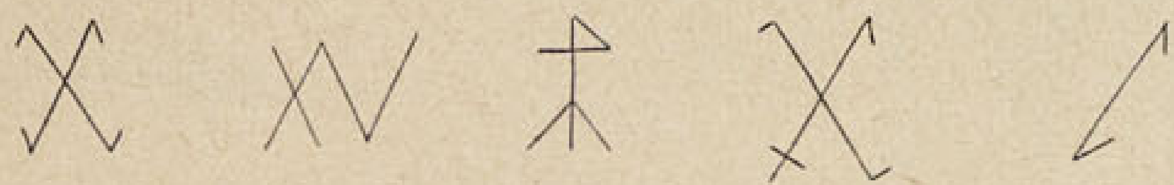
Geleidelijk nam het gebruik van deze merken steeds toe. Toen schrijven meer en meer in gebruik kwam plaatste de boer onder de acte, die door den dorpspastoor of den kapelaan van het kasteel opgesteld was, zijn merk bij wijze van handteekening. Gebruikelijk was tot in de 18e eeuw belangrijke acten te bezegelen, een overblijfsel ook al weer uit de middeleeuwen, toen het zegel de handteekening geheel verving. Had de edelman zijn wapen in zijn zegel, de boer plaatste in het zijne zijn merk.

Naarmate de mode der geslachtswapens zich uitbreidde, plaatsten ook vele boeren hun merk in een schild. Deze boerenwapens met een huismerk als wapenfiguur vindt men op tal van zegels uit de 15, 16e en 17e eeuw, ja nog later. Zij werden gevoerd door geslachten van eigenerf-

Betuwsch boerenzegel.

Twentsche boerenmerken.

Merken in de Bergkerk te Deventer.

Merken van Noorsche eigengeërfde boeren. (naar „Odal")

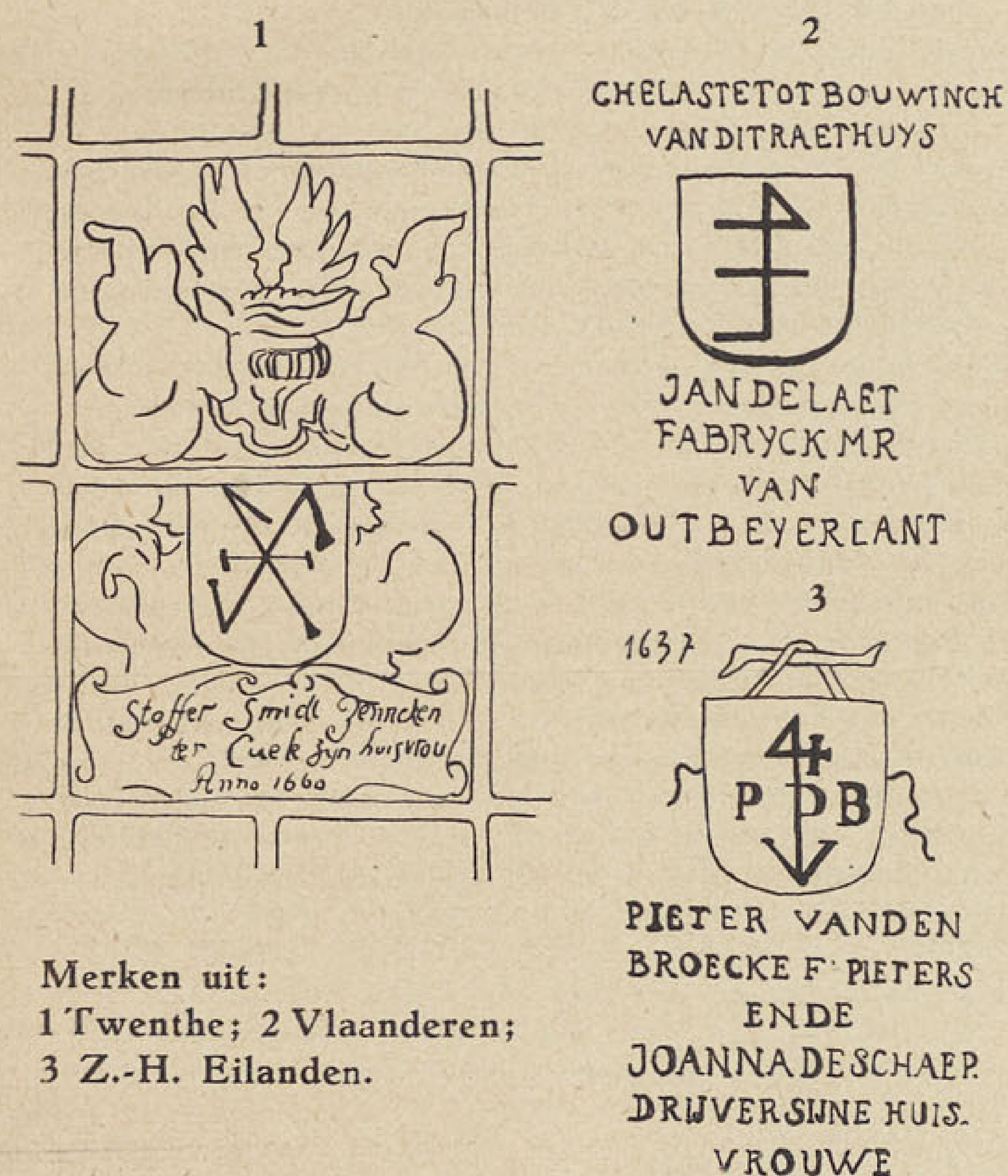
Bumerk.
Av N. Taraldsen.

Aasve	Lie
Borgan	Nodal
Braset	Hoem
Braset	Nold
Brunstad	Rømo
Dal	Saur
Dal	Saur
Dalvaune	Sem
Grøtan	Skogan
Grøtan	Sneve
Guin	Strømstad
Hallinghus	Vallem
Kvam	Vanderaas
Kvam	Økrnes
Langhammer	

Bumerk frå Inderøy.
Samla av Andreas Ystad

Ålberg	Leira
Ålberg	Reitan
Aune	Reitan
Berg	Ring
[illegible]	Refsås
Bøl	Rol
Ferstad	Rol
Følstad	Rostad
Glimstad	Rostad-aunet
Gran	Sakshaug
Grande	Storverstad
Herstad	Sund
Herstad	Ulvin
Hestveit	Undersåker
Jørstad	Vang
Kyrkjenes	Vennes
Koa	Volen (Vo...)
Naustvoll	Volen
Sluoran	Volen

den, die als schout van het dorp, als holtrichters belast met het toezicht op het markebosch, als schepenen bij de rechtspraak acten te bezegelen kregen. Schonken eenige boeren-kerkmeesters een glas in de kerk, dan kwam daarin vaak hun wapen met hun merk te staan. Zulke ruitjes vindt men nog in tal van plattelandskerken en ook in onze museums. En wanneer na een leven vol bedrijvigheid de eigenerfde stierf en in de dorpskerk werd begraven, dan kwam zijn merk op den grafsteen. Ook dat kan men in vele oude kerken zien.

Merken uit:
1 Twenthe; 2 Vlaanderen;
3 Z.-H. Eilanden.

Naarmate de bevolking toenam, kwamen er meer merken in gebruik en werden deze dus samengestelder. De eenvoudige grondvormen, veelal een rune of oeroud Germaansch zinnebeeld, worden door toevoegingen van elkaar onderscheiden. In lateren tijd gaat men letters en merken bijeenvoegen, of men plaatst de voorletters van den naam naast of rond het merk.

De van het platteland gekomen burgers der steden hielden aan het gebruik dezer merken vast. Ze voorzagen in een behoefte, want ook in de steden hield men vee, dat in de stadsweide geweid werd. Men had er koopmansgoederen te merken. Ambachtslieden moesten de door hen vervaardigde werkstukken merken, opdat de gildemeesters konden nagaan, of zij zich aan de bepalingen hielden. En tenslotte kreeg ook weer elke burger zijn merk op zijn grafsteen. Onze oude stadskerken liggen vol grafsteenen met burgermerken.

Duitsche merken (naar Weigel, Runen und Sinnbilder)

Het gebruik van deze merken is algemeen-Germaansch. Men vindt ze in alle streken van Nederland, zoowel in Groningen en Friesland als in Vlaanderen. Zij zijn ook niet tot de Nederduitsche streken beperkt. Ook in Duitschland vindt men ze, zoowel in boerenwapens als zuiver als merk. Ja ook in Noorwegen, in de meest Noordelijke door Germanen bewoonde streken, vindt men bij de eigengeërfde boeren, die daar nog het oude Germaansche boerenrecht bewaard hebben, zulke merken.

Vergelijkt men de merken uit verschillende streken dan ziet men een groote verscheidenheid, waarin toch telkens weer dezelfde grondvormen terugkeeren. Hieruit blijkt duidelijk, dat men te doen heeft met volken van één stam. Al deze volken hebben dezelfde zinnebeelden, waarin de overlevering van het gemeenschappelijk ras is bewaard en uit deze gemeenschappelijke zinnebeelden hebben zij hun merken op dezelfde wijze ontwikkeld. Men vindt b.v. de wolfsangel, het hakenkruis, de hagal-ster, de rune als merk of als grondvorm van het merk gebruikt. De wijze waarop de onderscheidene toevoegingen zijn aangebracht bewijst, dat hier dezelfde geestesgesteldheid, dezelfde gedachtengang aan het werk was, waardoor soortgelijke en in vele gevallen dezelfde resultaten voor den dag kwamen. De denkrichting en de vormgeving bij deze verwante volken verloopt onafhankelijk toch evenwijdig. Een aardig bewijs, hoe geestelijk leven en cultuur in den grond door het bloed worden bepaald.

Stelselmatige bestudeering van de merken, die in een bepaalde streek thuishooren, kan nog allerlei verrassende inzichten opleveren. Maar ook zonder dat men er een bepaalde studie van maakt, geven de huismerken ons een kijk op het leven onzer voorouders.

Betuwsch Boerenzegel

Germaansche ploeg uit Jutland — ijzertijd (naar Schulz, Indo-Germ. u. Germanen).

Germaansche Akkerbouw

Wanneer in het najaar de oogst van den akker is, wordt het land opnieuw geploegd. Weldra zijn de akkers overal weer zwart. Spoedig komt dan echter het groen op verschillende akkers weer boven: er is als navrucht spurrie gezaaid of stoppelknollen. Later komt ook het frissche groen van het winterkoren boven den grond, zoodat het op zachte dagen bijna voorjaar lijkt.

Zoo gaat jaar in jaar uit het bedrijf van den boer voort. Er is geen bedrijf, dat zichzelf door de tijden heen zoo gelijk is gebleven als dat van den boer. Wel heeft de laatste eeuw allerlei nieuwe dingen gebracht: kunstmest, landbouwmachines, allerlei nieuwe manieren van werken, maar in groote lijnen bleef alles toch als vroeger. Het boerenbedrijf is nu eenmaal aan de natuur gebonden en de natuur verandert niet. Hoogstens verandert het klimaat, waardoor de verbouw van nieuwe gewassen mogelijk wordt of die van oude niet meer mogelijk is.

Wanneer men in de herfstdagen den boer op den akker aan het ploegen ziet, dan vraagt men zich wel eens af, hoe dat vroeger eigenlijk ging. Ploegden ook de Germaansche voorouders van onzen hedendaagschen boer? En hoe deden zij dat? Sedert wanneer?

Meestal maakt men zich van die vraag af met het antwoord, dat zij dat wel van de Romeinen zullen hebben geleerd. De Romeinen zijn een verbazend gemakkelijke uitvinding: alles wat men niet weet wordt gemakkelijkheidshalve maar op hun rekening geboekt. Maar hoewel men de Romeinen moet nageven, dat zij practische menschen waren, hebben zij den ploeg noch uitgevonden noch aan onze voorouders gebracht.

De ploeg was ons voorgeslacht reeds duizenden jaren geleden bekend. De Germanen hebben hem als erfdeel van hun voorgeslacht gekregen en verder ontwikkeld. In zijn oorspronkelijksten vorm was hij niet meer dan een haak, die den bodem openscheurde, waardoor een smalle geul ontstond die het zaad kon opnemen. Een versterking vond men in een steenen werktuig, dat aan den ploeg werd verbonden. Zulke steenen zijn in Noord-Duitschland gevonden en zijn uit den tijd tusschen 3000—2000 jaar voor onze jaartelling afkomstig.

Uit dezen tijd kennen wij twee vormen van den ploeg: de eene heeft meer den vorm van een eenvoudige haak, de andere heeft een soort van zool, die vlak in de voor ligt. Het is waarschijnlijk, dat de boven beschreven ploegsteenen bevestigd waren aan dezen laatsten vorm. Een ploeg van den laatstgenoemden vorm is n.l. gevonden te Walle in de buurt van Aurich (Oost-Friesland). Dezen ploeg vinden wij dan later rond de Middellandsche Zee bij Grieken en Romeinen in gebruik, die hem uit het Noorden meebrachten.

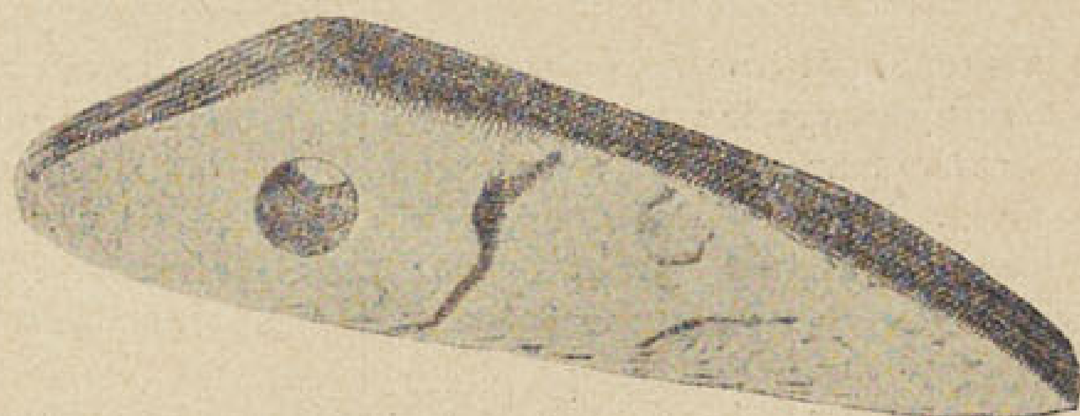
Afbeeldingen van het ploegen vinden wij ook onder de Zweedsche rotsteekeningen. Uit de afbeeldingen zelf blijkt, dat de akkerbouw met religieuze voorstellingen samenhing. Zoo ziet men op een der afbeeldingen den ploeger begeleid door drie biddende figuren, met ten hemel geheven armen, zijn werk doen. Op een andere afbeelding houdt de ploeger een tak, blijkbaar een „mei" in den hand. Hij heeft een buidel of zak met zaad bij zich en strooit tegelijk het zaad in de voren. Twee voren heeft hij reeds getrokken, de derde vangt hij aan. Nog uit 1860 is ons het gebruik uit Zweden bekend, om den eersten dag met een haakvormige ploeg drie voren te trekken. Dit gebruik heeft dus, naar wij kunnen nagaan, ten minste een goede 3500 jaar achtereen in die streek bestaan!

Geploegd werd zoowel met ossen als met paarden. Van beide geven de rotsteekeningen ons voorbeelden.

Wat verbouwde men op de akkers?

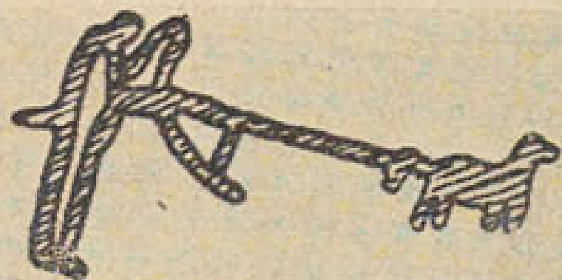
Tarwe en gerst waren reeds 4000 jaar voor onze jaartelling het voedsel onzer voorouders. Later, in den Germaanschen tijd, toen het klimaat ongunstiger was geworden, kwamen haver en rogge in gebruik, die op schraleren bodem en in ruwer klimaat kunnen groeien. Deze beide laatste graansoorten waren aan de Romeinen niet bekend, zij hebben deze later van de Germanen overgenomen.

Eigenlijk is er dus heel weinig verschil tusschen den boer van heden en dien van een 4000 jaar geleden. De werktuigen waren niet zoo volmaakt als onze modernste ploegen, maar het beginsel was er. Ook de gewassen zijn wel veredeld, maar waren toch in wezen dezelfde. De landarbeid nam een even groote plaats in het leven in, wat blijkt uit de daarmee verbonden religieuze voorstellingen. Wij kennen immers ook nu nog de processies door de akkers en de bid- en dankdagen voor het gewas. Onze voorouders moeten blijkens hun uitingen hetzelfde gevoeld hebben, wat de geloovige boer van heden voelt: afhankelijkheid van hooger macht, hoop op zegen op zijn werk en dankbaarheid voor de verkregen vruchten. Door de elkaar opvolgende geslachten heen heeft deze levenshouding zich gehandhaafd tot vandaag. Daarom is ook nu nog de boer, die zich van zijn eigen plaats in het volk bewust is en zijn werk niet enkel als „een beroep" ziet, de drager der werkelijke volkscultuur.

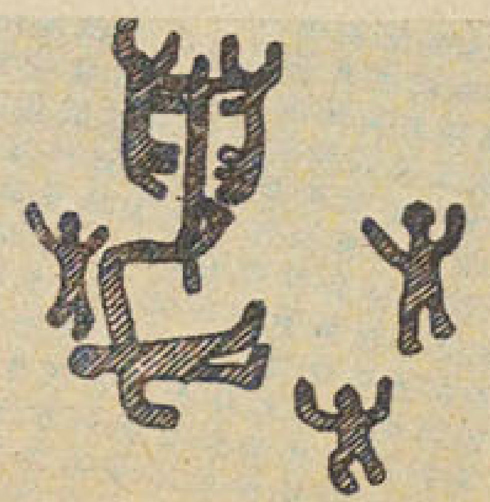

Steenen ploegschaar (naar Schuchhardt, Vorgeschichte von Deutschland).

Ploegende boeren. - afb. naar de Zweedsche rotsteekeningen uit: Lechner, 5000 Jahre Deutschland en W. Schulz, Indo-Germanen und Germanen.